

Ferran Soldevila i l'Institut d'Estudis Catalans

per Albert Balcells i González

El centenari del naixement de Ferran Soldevila ha pres totes les característiques de la reparació de l'oblit d'un dels principals historiadors catalans del nostre segle, l'obra del qual, d'altra banda, és un model de prosa catalana moderna. No en va Ferran Soldevila fou dramaturg, poeta, assagista i articulista, alhora que historiador. A la seva activitat periodística al diari *La Publicitat*, a la *Revista de Catalunya*, al *Journal de Geneve*, al *Bulletin of Spanish Studies* de la Universitat de Liverpool i a moltes altres publicacions, entre elles més tard *Catalunya/Exprés* i *Serra d'Or*, és on es fa més palès el seu compromís amb el projecte nacional d'una Catalunya democràtica; en paraules de Soldevila: «Fer de Catalunya un poble normal».

Era també aquesta idea el nucli del Noucentisme, i Ferran Soldevila representa el millor de la historiografia noucentista. Així ho mostra el llibre d'Enric Pujol *Ferran Soldevila, els fonaments de la historiografia catalana contemporània*, publicat fa poc per l'editorial Afers. Aquesta és la classificació correcta: historiografia noucentista, una historiografia que estava al nivell europeu del seu temps, i no historiografia neoromànica, que no correspon a la realitat i és una classificació tendenciosa i desqualificadora, per més que a còpia de tan repetir-la arribés a semblar indiscutible. És aquest un prejudici que el centenari Ferran Soldevila ha aconseguit superar i portar a la cambra dels mals endreços. Qui el continuï repetint apareixerà des d'ara com a parcial i mancat d'objectivitat.

El Noucentisme es caracteritza per la seva voluntat institucionalitzadora de la cultura catalana i no pot ser interpretat de manera unívoca com a conservadorisme. Tot un sector d'intel·lectuals noucentistes al servei de la Mancomunitat criticaren l'orientació de la Lliga Regionalista el 1922 i trencaren amb ella per preparar la República de 1931. Estigueren al servei de la Generalitat després i romangueren als seus llocs durant la Guerra Civil, lleialtat que els obligà a exiliar-se amb la desfeta el 1939, per a morir lluny del país com Nicolau d'Olwer i Bosch Gimpera, o tornar i haver de partir de zero, com va fer Ferran Soldevila el 1943, que va reprendre amb els mitjans que podia la tasca de reconstruir Catalunya en un marc polític hostil.

Per a explicar els prejudicis que han envoltat des dels anys seixanta l'obra de Ferran Soldevila no s'ha d'oblidar que la renovació de la historiografia catalana va iniciar-se penosament en els anys cinquanta sota la llosa del franquisme. El catalanisme de Ferran Soldevila, inacceptable sota una dictadura descatalanitzadora, va seguir sent també inadmissible després. L'oblit de Ferran Soldevila i la seva obra n'és una mostra. Perquè la fidelitat de Ferran Soldevila al projecte nacional de Catalunya no era per a ell només una simple opció ideològica sinó un vincle existencial irrenunciable, que precisament a causa de la seva profunditat, no li privava del sentit crític ni l'impedia el diàleg seré amb tendències historiogràfiques que podien relativitzar els seus objectius finals.

Del pare de Ferran Soldevila, ni ell ni el seu germà Carles havien dit gairebé res, i se'l suposava apolític. Però el notari Carles M. Soldevila Boixader formà part dels quadres del Centre Nacionalista

Republicà, primer, i de la Unió Federal Nacionalista Republicana, després, i fou candidat —sense èxit— a diputat provincial pel districte primer de Barcelona a les eleccions del 12 de març de 1913, que guanyà la candidatura de la Lliga Regionalista, on anava justament Puig i Cadafalch. Per tant, l'orientació nacionalista de centre esquerra, que seria la de Ferran Soldevila, ell la visqué de ben jove a casa seva.

Però el tema que hem de tractar avui és *Ferran Soldevila i l'Institut d'Estudis Catalans*. El nostre historiador recordava en un article publicat a *Serra d'Or* el 1967: «Jo vaig començar a freqüentar l'Institut el curs 1909-1910. Vaig parlar anys després, de la primera visita enviat pel professor Rubió i Lluch en un article a *La Publicitat* sobre Nicolau d'Olwer, qui fou qui em va rebre i atendre». Per tant, la relació de Soldevila amb l'IEC, ubicat al Palau de la Generalitat, que acabava de restaurar Puig i Cadafalch, començà des de l'inici mateix dels seus estudis a la Universitat de Barcelona, on fou deixeble d'Antoni Rubió i Lluch, abans de ser-ho també als Estudis Universitaris Catalans entre 1910 i 1912. La relació de Soldevila amb l'IEC començà, per tant, cinc anys abans de llicenciar-se en filosofia i lletres l'any 1915.

En el marc dels Estudis Universitaris Catalans, íntimament vinculats a l'Institut d'Estudis Catalans, a més de les classes d'història de la literatura catalana de Rubió i Lluch, també va assistir a les classes d'arqueologia del seu antic company de batxillerat, Pere Bosch Gimpera. Els Estudis Universitaris Catalans varen fundar-se el 1903, arran del primer Congrés Universitari Català i del fet que l'autoritat acadèmica oficial rebutgés assumir els ensenyaments referits específicament a la cultura catalana. Com diu Alexandre Galí, foren «el primer intent d'introduir oficialment el català a la universitat». També, com recorda Soldevila, gràcies al petit nombre d'alumnes i a la relació nova entre professor i alumne, «més que a la divulgació tendien els ensenyaments a la formació d'especialistes». Dels Estudis Universitaris Catalans sortiria una nova elit intel·lectual.

El seu mestre Rubió i Lluch fou el primer president de l'Institut d'Estudis Catalans quan Prat de la Riba el fundà, tres mesos després d'haver estat elegit president de la Diputació de Barcelona l'any 1907 gràcies a la Solidaritat Catalana. És normal, doncs, que la primera orientació de Soldevila fos la història de la literatura, seguint el seu mestre, abans d'encaminar-se vers la investigació en el camp de la història política medieval. Record de la seva tendència inicial són els seus treballs posteriors sobre la prosificació en les cròniques catalanes.

Prat de la Riba creà la Secció Històrico-Arqueològica quatre anys abans que la Secció Filològica i la Secció de Ciències, perquè els estudis històrics eren els que havien assolit més desenvolupament i maduresa a Catalunya, perquè considerava que la història era tan important com la llengua entre els signes d'identitat col·lectiva catalana —idea que procedia de la Renaixença— i perquè esperava que el prestigi que donarien a l'Institut les excavacions d'Empúries, el rescat de les pintures romàniques del Pirineu i l'edició de textos de la cultura catalana medieval, permetria després emprendre la tasca normativa de la llengua, que previsiblement desencadenaria més polèmiques, donada la situació l'anarquia ortogràfica i d'incertesa lèxica del català.

L'any 1914 Soldevila fou nomenat secretari redactor de la Secció Històrico-Arqueològica. La seva condició era la que Jordi Rubió i Balaguer, un altre secretari redactor, descrivia, parlant d'ell mateix, com la d'«Un dels macips de l'Institut d'Estudis Catalans, com en deia Rubió i Lluch, el seu primer president. Quan, de vegades i sense avisar, el qui ho era de la Diputació pujava a les sales que l'Institut ocupava a l'antiga Fiscalia de l'Audiència, amb entrada pel carrer del Bisbe, els macips el rebien i li explicaven la feina que feien. Gaziol, un altre d'aquests, deia que eren com els aprenents dels *Mestres cantaires* de Wagner, llavors tan estimat pels joves. El president somreia escoltant les seves il·lusions i assabentant-se de les tasques que els membres de l'Institut els havien encomanat. Els uns treballaven en història del dret, uns altres a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, uns n'hi havia que mostraven al president els llibres nous

i les revistes rebudes de l'estranger per compra o per canvi, o els manuscrits i incunables que aprenien a catalogar. Més enllà, a un laboratori encabit a uns recambrons damunt de la capella de Sant Jordi, netejaven la ceràmica ibèrica sorgida de les excavacions que iniciava la Secció Arqueològica de l'Institut. El benèvol somriure del president era el major estímul per als macips. Ell els anava coneixent i sabia organitzar la forma de donar eficàcia a aquelles vocacions que tot just apuntaven.» I continua Rubió i Balaguer: «Allò que ell volia era de crear un clima de desinterès personal però de màxima exigència quant a la qualitat del camí tan divers que seguiren els qui van respirar aquell aire i en sentiren la influència, són els qui poden gloriejar-se de pertànyer a la generació feta per Prat de la Riba, tant si eren vells com joves com de mitjana edat».

I un dels més joves, afegim, era Ferran Soldevila. Existeix un document gràfic de la vinculació del jove Soldevila a l'Institut d'Estudis Catalans tot just convertida la seva biblioteca en Biblioteca de Catalunya i oberta al públic com a veritable biblioteca nacional. Una foto de l'Arxiu Brangulf mostra el jove secretari redactor a la Biblioteca de Catalunya en la visita realitzada l'any 1915 pel cap del Govern, Eduardo Dato, al costat del qual veiem Prat de la Riba, Pere Coromines, Antoni Rubió i Lluch, Pompeu Fabra, Miquel Fargas i Ferran Soldevila.

A la revista *Estudis Universitaris Catalans* publicà Soldevila els seus primers treballs i també a l'*Anuari de la Secció Històrico-Arqueològica*, on trobem recensions seves al número de 1913-1914, al de 1915-1920, al de 1921-1926 i al de 1927-1931.

En una carta a Rubió i Lluch el 30 de març de 1915, Ferran Soldevila confessava al seu mestre: «Des de fa uns quatre anys en què per primera vegada vaig ésser a l'Institut algunes estones m'havia afalagat com un somni ardit i llunyà la idea d'arribar-ne a formar part. Vostè no ha tingut prou amb desvetllar en mi aquesta afició a la investigació i als estudis correlatius —això tan atraient que en si mateix ja té la compensació i el premi— sinó que ha volgut posar-me en condicions de poder consagrar-hi la meua vida.»

El 1916 es traslladà a Madrid per a doctorar-se. El doctorat només es podia fer a la Universidad Central, que era com se la denominava aleshores. Va tenir Menéndez Pidal de professor de filologia romànica i va obtenir el títol de doctor amb la tesi *La reina Maria, muller del Magnànim*. Amb aquesta obra guanyà l'any 1922 el Premi Patxot i Jubert, convocat per l'Acadèmia de Bones Lletres, que la publicà —la tesi— el 1927. Per cert que no devia plaure gaire a Soldevila que aparegués en ortografia prefabriana en plena dictadura de Primo de Rivera, donada la lleialtat del nostre historiador des dels inicis a la normativa de l'IEC, però l'Acadèmia de Bones Lletres no va adoptar fins al 1931 les *Normes* de 1913.

Soldevila tornà al seu lloc de secretari redactor el curs 1917-1918, on se li encomanà la redacció de les notes històriques de les edicions de les cròniques de Jaume I i de Bernat Desclot que es preparaven en aquells moments, cosa que, com ha apuntat el seu deixeble Miquel Coll i Alentorn, «sembla fixar definitivament, no solament la seva vocació d'historiador, sinó també la seva especialització en el nostre segle XIII».

D'aquest mateix període són dues tasques que fa Soldevila per a la col·lecció «Minerva» del Consell de Pedagogia de la Mancomunitat de Catalunya. Un és l'opuscle *La història universal*, publicat el 1920. Com diu Enric Pujol, és «un veritable exemple primicier de la seva concepció que l'especialització i el rigor científic no són pas incompatibles amb la divulgació històrica». L'altre treball era en certa manera més delicat encara. S'encarregà anònimament de revisar i corregir l'edició del *Compendi d'història de Catalunya* de Prat de la Riba, premiat als Jocs Florals el 1898. *La història de la nació catalana*, que és el títol de l'opuscle de Prat dins la col·lecció «Minerva», aparegué el 1918, només un any després de la

mort d'Enric Prat de la Riba, i constituí un homenatge implícit a la seva memòria. Serà interessant comparar les dues edicions.

Ferran Soldevila fou secretari redactor de la Secció Històrico-Arqueològica fins al 1920, i el 1922 ingressà al Cos estatal d'arxius, es traslladà a Maó i després a Logronyo, on demanà l'excedència, per a anar el 1926 a Liverpool, com a lector de literatures hispàniques, una plaça creada per Edgar Allison Peers que ocupà Soldevila fins al 1928. Fruit d'aquesta estada fou una peça antològica de la prosa catalana del segle XX, que és també la primera part de les memòries de Ferran Soldevila, el llibre *Hores angleses*, publicat el 1938. De tornada de Liverpool, s'aturà a París i seguí les classes de paleografia i diplomàtica de Maurice Prou a l'École de Chartes i un curs d'història econòmica d'Henri Pirenne.

El retorn a Barcelona anava acompanyat d'un projecte molt compromès i engrescador: la història de Catalunya que l'any 1928 es comprometia a escriure com a obra de síntesi sota el mecenatge de Francesc Cambó, que li deixà completa llibertat, tal com reconeixeria després el mateix Soldevila. Com ha dit Rosa Montoriol, a partir de l'aparició d'aquest llibre entre 1934 i 1935 Soldevila va assolir el reconeixement general per l'esforç que havia fet d'elaborar una metodologia històrica moderna, rigorosa i alhora europea i de divulgar-la en una obra d'alta síntesi. Era aleshores professor agregat d'història de Catalunya, una de les matèries incorporades als ensenyaments de la Universitat Autònoma de Barcelona de 1932, on creà el Seminari d'Història de Catalunya. Del fons bibliogràfic d'aquell Seminari encara es beneficiarien els estudiants posteriors a 1939, que no en coneixien els orígens.

En relació amb l'Institut d'Estudis Catalans, convé destacar dos aspectes d'aquesta època d'apogeu social de la carrera de Ferran Soldevila. Un és la col·laboració fidel en les publicacions de l'Institut. A la revista *Estudis Universitaris*, entre 1931 i 1939 publicà diversos assaigs històrics, entre els quals destaca un de 1936 sobre l'empresonament de Pau Ignasi Dalmaes, enviat de Catalunya a Felip V, mostra del seu interès per la història moderna de Catalunya.

Però a més realitzà una missió d'ordre internacional, vinculada a la tasca de projecció exterior i relació europea de la cultura catalana que l'IEC acomplí des dels seus inicis. L'any 1931 va anar en representació de l'IEC juntament amb Nicolau d'Olwer i en substitució de Ferran Valls i Taberner, membre numerari de l'Institut el primer i membre adjunt el segon, a la reunió del Comitè Internacional de Ciències Històriques que es va celebrar a Budapest. El 1932 assistí al Congrés que tingué lloc a l'Haia i el 1933 al de Varsòvia. En aquest darrer va ser nomenat secretari de la Comissió de Llistes Cronològiques i de la de Grans Descobertes. Soldevila succeïa en aquest càrrec a Nicolau d'Olwer, encara que, donades les altes responsabilitats polítiques d'aquest dirigent del partit Acció Catalana, des del 1931 Soldevila havia cobert les tasques de Lluís Nicolau a la Comissió de Llistes Cronològiques, on garantí la presidència remarcable de les dades referents als Països Catalans. Fou en aquestes comissions on comprovà que el seu nivell era equiparable al dels altres investigadors estrangers.

Quan Ferran Soldevila tornà de l'exili el 1943, havent perdut tots els seus càrrecs acadèmics, la vinculació a l'Institut esdevingué encara més estreta. Fou l'època en què realitzà per a l'editorial Ariel un projecte que tenia al cap des dels anys trenta i que va començar el 1943 i finalitzà el 1952: la seva *Historia de España* en vuit volums per a l'editorial Ariel, que aquesta publicà entre 1956 i 1959 superant els entrebancs de la censura franquista. En una època com l'actual en què estan apareixent històries d'Espanya fortament inspirades en un nacionalisme espanyol ple de reticències envers el caràcter plurinacional de l'Estat de les autonomies, ha resultat molt oportuna la recent reedició d'aquesta obra per l'editorial Crítica en tres volums i sota el patrocini de la Generalitat de Catalunya, amb pròleg de l'expresident del Tribunal Constitucional Francisco Tomás y Valiente, assassinat el 14 de febrer de 1996, víctima d'un acte terrorista inqualificable.

A mitjan anys cinquanta, en ple franquisme apareixia una història d'Espanya diferent, que incloïa Portugal i que, tot i les restriccions imposades, era una història on transparentava fins al seu punt final, l'any 1898, una visió plurinacional de la història peninsular. Recordo la impressió fonda que em va produir la lectura del segle XIX d'aquesta obra a la Biblioteca de Catalunya, quan jo era estudiant de tercer curs de carrera. Era la visió catalana de la història d'Espanya per un erudit que sabia escriure amb una amenitat i claredat extraordinàries i arribava al nervi dels problemes.

Ferran Soldevila donà a casa seva les classes d'història de Catalunya dels Estudis Universitaris Catalans, patrocinats per l'Institut d'Estudis Catalans, que s'acabava de reorganitzar en la clandestinitat a Barcelona l'any anterior al retorn de Soldevila. Allí continuà formant futurs historiadors fins al 1967. El cicle tornava a començar. Ara era ell el mestre que feia la mateixa tasca de preparar una nova elit d'historiadors, com la que els seus professors als Estudis Universitaris Catalans havien fet amb ell. Però en els anys quaranta i primers cinquanta el divorci entre la universitat oficial i la societat catalana era més gran que el 1910.

Soldevila, durant la Guerra Civil, havia escrit al seu dietari: «Si Catalunya cau, és aleshores quan tenim l'obligació de fer la nostra obra més gran». Fou conseqüent amb aquesta penosa tasca que ell mateix s'havia fixat. El 1943 Ferran Soldevila fou nomenat membre adjunt de la Secció Històrico-Arqueològica de l'Institut d'Estudis Catalans.

Entre els intel·lectuals republicans catalanistes repatriats, el debat sobre el grau d'integració en les institucions culturals oficials era intens i de vegades tens, sobretot quan immediatament després de la Segona Guerra Mundial, encara no es veia que hi havia franquisme per a molts anys. Al dietari de Ferran Soldevila, en la part que publicarà aquest Sant Jordi l'editorial Tres i Quatre de València, escrivia l'historiador el 23 d'octubre de 1945: «Allargar la mà no per pidolar, sinó per apoderar-se de tot el que és pugui, aquesta ha estat la meua fórmula». El 20 de novembre del mateix any escriu: «Els parers estan dividits sobre si en cas que permetessin publicar en català s'ha de publicar o no i als que som partidaris de publicar ja comencen a dir-nos col·laboracionistes». Partidari, en principi de no acceptar càrrecs, Soldevila rectificà poc després. L'any 1948 en una sessió de l'IEC, quan Jordi Rubió i Balaguer comunicà que havia acceptat la direcció d'una secció de català al CSIC, Soldevila li donà suport dient que li havia aconsellat que acceptés, després d'haver rectificat el seu criteri anterior de rebutjar aquell oferiment.

El 1954 Ferran Soldevila fou readmès al Cos d'Arxivers i treballà primer a la Biblioteca de la Universitat de Barcelona i després a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, on havia passat tantes hores com a investigador. La readmissió es féu amb inhabilitació per a ocupar càrrecs directius. No fou cap de secció fins a la jubilació el 1964, i el fet d'haver estat depurat el descartà el 1961 com a possible successor de Martínez Ferrando en la direcció de l'Arxiu de la Corona d'Aragó. Al seu despatx en aquest Arxiu el va veure Pierre Vilar per darrera vegada: «Ferran Soldevila treballava obstinat, modest i somrient, a la sala més petita i menys lluminosa de l'Arxiu de la Corona d'Aragó. El contrast amb la irradiació de l'obra prenia per a mi el valor d'un símbol.»

Efectivament era un dels historiadors catalans més coneguts a l'estranger, ja que participava en els congressos internacionals i mantenia relació epistolar i sovint d'amistat amb grans historiadors del moment com Alberto Boscolo, Roberto López, Miquel Batllori, que vivia al Vaticà, Roger Merriman, Lluís Ulloa, Allison Peers, John Elliot i molts altres.

Com a membre de l'IEC, fou delegat seu a la reunió fundacional del Comité Español de Ciencias Históricas que va tenir lloc a Madrid el 9 de maig de 1951. Aquest comitè, presidit de fet per Mercedes Gaibrois de Ballesteros, de l'Academia de la Historia, va ser creat per vertebrar la representació dels his-

toriadors espanyols dins el Comitè Internacional de Ciències Històriques —l'Institut d'Estudis Catalans havia estat una de les entitats acadèmiques fundadores del CISH el 1926 i havia possibilitat la representació de les institucions espanyoles en cedir un dels seus llocs a l'Acadèmia de la Història de Madrid. Ferran Soldevila i Jaume Vicens Vives van defensar que s'adjudiqués una de les tres vicepresidències del comitè espanyol a un membre de l'IEC en reconeixement de la tasca feta per la institució, i així es va fer finalment en la persona de Ramon d'Abadal i Vinyals.

En representació de l'Institut Soldevila va assistir l'any 1948 al Congrés de la França Mediterrània, celebrat a Montpeller; el 1951 anà a Palerm al Primer Congrés Internacional d'Estudis Sards, celebrat a Càller, on fou homenatjat i on tornà per al Sisè Congrés Internacional d'Estudis Sards dos anys després. La policia franquista no gosà impedir-li la sortida del país, portant invitacions europees com aquelles. La manca de subvenció per a assistir a congressos internacionals fou un entrebanc més gran que els visats. Així, per manca d'ajut econòmic no pogué assistir al Congrés Internacional de Ciències Històriques a Estocolm l'any 1960, tot i que se'l convidà a participar en la Comissió Internacional d'Història Marítima, nou nom de l'antiga de les Grans Descobertes. El 1963 fou homenatjat en assistir a Tolosa de Llenguadoc al Col·loqui Internacional d'Historiadors, organitzat per l'Institut d'Estudis Occitans. La relació amb els medis itàlics continuà, com ho demostra la traducció a l'italià del seu llibre sobre els almogàvers l'any 1967. Com digué Joan Reglà, arreu d'Europa era conegut com l'«historiador de Catalunya».

De l'entramat de relacions que mostra la correspondència de Soldevila destaquen les universitats britàniques, els centres occitans com la Universitat de Montpeller, que el féu doctor *honoris causa*, els estudiosos sards i els napolitans. Aquest entramat no constituïa un simple conjunt de vincles personals, ja que aquests implicaven la col·laboració de l'IEC amb diversos centres acadèmics europeus. Soldevila, en relació amb Batista i Roca, envià lectors a la Gran Bretanya, i les relacions anglocatalanes es refermaren amb la creació, el 1954, de l'Anglo-Catalan Society.

També en representació de l'Institut d'Estudis Catalans, va participar Ferran Soldevila en la comissió executiva dels quatre Congressos d'Història de la Corona d'Aragó que es celebraren entre 1952 i 1962, on presentà comunicacions i participà en els debats. Fins i tot una vegada a Mallorca, el 1955, discrepà d'una afirmació agosarada de Jaume Vicens Vives respecte a Ferran el Catòlic i l'estabilització institucional catalana feta per aquest rei.

Ferran Soldevila aconseguí en ple franquisme que la llengua catalana fos una de les oficials en els congressos de la Corona d'Aragó i féu ús d'aquest dret, actitud que li costà ser blanc de crítiques de col·legues castellans i aragonesos, com succeí arran del Sisè Congrés celebrat a Càller el 1957. Ell, que era un home educat, discret i gens conflictiu, va haver de donar explicacions sense perdre mai la dignitat ni renunciar al seu criteri, com es pot veure en una carta adreçada el 28 d'abril de 1958 a Antonio de la Torre, carta reproduïda per Rosa Montoriol.

Col·laborà en l'*Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans* a partir de 1952, en els *Estudis Romànics* i en el *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics*, filial de l'IEC creada aquell mateix any. Ferran Soldevila esdevingué membre fundador de la Societat i alhora primer vicepresident com a membre de l'Institut.

Entre 1950 i 1968 l'Institut publicà dues monografies de recerca més ambicioses de Soldevila. La primera, en quatre volums, fou la referent a Pere el Gran, obra que avui ha reeditat l'IEC, completada en la seva part inèdita gràcies al treball de la doctora Maria Teresa Ferrer i els seus col·laboradors. La segona fou *Els primers temps de Jaume I*, editada el 1968. Es tracta de dues obres de recerca que van més enllà de les dues síntesis reeixides que Soldevila havia publicat abans com ara el volum dedicat a Jaume I i Pere el

català el seu discurs d'ingrés «Les prosificacions en els primers capítols de la Crònica de Desclot», publicat després al *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*.

La promoció d'un home tan representatiu de l'IEC a la condició de membre numerari seu es va fer esperar desmesuradament, i no fou fins al 1963 que aconseguí accedir a aquest grau, el mateix any que ho féu també Joan Coromines.

Estava aleshores en un moment especialment brillant de la seva trajectòria: publicació l'any 1961 de la primera obra col·lectiva que tractava de la història de Catalunya al segle xx, que arribava fins al 1930, *Un segle de vida catalana*, llibre en dos volums que ell dirigí i en el qual col·laborà; la direcció de la col·lecció «Episodis de la Història» iniciada l'any 1960 per Rafael Dalmau; la segona edició, corregida i augmentada, l'any 1962, de la seva *Història de Catalunya*; l'inici, el 1961, de la publicació en fascicles de la *Història dels catalans*, de la qual fou director. Si en el transcurs dels anys seixanta aniria sent silenciats el seu nom a les aules universitàries, en canvi el seu prestigi entre el públic català instruït no féu sinó augmentar, de manera que alguns dels seus llibres de síntesi foren autèntics *best-sellers* de l'època; per exemple, *Què cal saber de Catalunya*. D'aquest llibre, encomanat per Joan Sales i editat el 1968, s'havien venut ja 11.000 exemplars l'any 1970 i arribà a tenir quatre edicions fins a la de 1982.

Però des del 1964 Ferran Soldevila es va haver de recloure a casa perquè la seva salut, sempre fràgil, va minvar sobtadament. Joan Sales l'ajudà en la confecció del quart volum de la *Història dels catalans*, i Miquel Coll i Alentorn l'ajudà a enllestir l'edició de les quatre grans *Cròniques medievals* i a finalitzar el darrer volum de la gran monografia sobre Pere el Gran. En els seus darrers temps, Ferran Soldevila tingué un desengany. S'havia insinuat que se li concediria el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes, creat el 1969. No fou així i la mort se l'enduria el 1971 sense que el jurat tingués l'oportunitat d'atorgar-li el reconeixement cívic que el guardó comportava.

L'any Ferran Soldevila ha estat un revulsiu que ha servit per a legitimar científicament la història de Catalunya feta amb consciència i voluntat nacionals, ha marcat una inflexió en una situació col·lectiva acomplexada i ha reforçat la posició dels professors d'ensenyament mitjà que ensenyen història de Catalunya i no en prescindeixen, com d'altres.

Perquè l'oblit de la nostra tradició historiogràfica propera, cosa que cap país normal fa, no és més que una de les manifestacions de la manca d'autoestima d'un poble sotmès durant segles i al qual s'ha fet interioritzar de tal manera la seva dependència, que ni amb l'Estatut d'autonomia de 1979, ha recuperat prou confiança en ell mateix, ni tan sols en aquells camps com la historiografia, on avui, com quan es va fundar l'Institut d'Estudis Catalans, la cultura catalana no ha d'envejar gaire el nivell d'altres països europeus amb estat propi.

La commemoració de 1995 ens ha recordat, amb l'exemple de Ferran Soldevila, que el rigor crític, la independència política, la vinculació internacional i l'esperit obert i autoexigent, han d'anar units a la responsabilitat envers la pròpia nacionalitat per tal de fer allò que Ferran Soldevila volia i no va aconseguir veure convertit en realitat, allò que a nosaltres ens toca aconseguir: fer de Catalunya un poble normal.